

УДК 025.7/9:050]''2018/2022'':[015:061.1](477)](045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2023.1(318).48-52

Лариса Дояр,

кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник
Державного архіву друку Книжкової палати України,
e-mail: arkhiv@ukrbook.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0789-2462>

Фонд журналів Державного архіву друку: огляд за 2018—2022 роки

У статті порушено проблему поточного поповнення журнального фонду Книжкової палати України та підбито підсумки надходжень за останні п'ять років. Спираючись на уніфіковану форму звітності, що використовується для складання квартальних і річних звітів, авторка здійснила статистичний аналіз надходжень журнальної періодики та продовжуваних видань України за період 2018—2022 рр.

Параметрами для опрацювання друкованих одиниць стали такі показники: мова видання, обсяг друків за назвами й загальною кількістю одиниць збереження, види журнальної продукції та періодичність виходу. Окремим розділом для проведення щорічного аналізу є фіксація та наведення переліку новостворених журнальних видань.

Розвідка відповідає вимогам сучасної методології й ґрунтується на принципах всебічності та об'єктивності; застосовано загальнонаукові (опис, аналіз, синтез, узагальнення, класифікація) і спеціальні (періодизації, статистично-порівняльний, контент-аналіз) методи наукового дослідження.

З урахуванням того чинника, що статистична робота Державного архіву друку є стандартизованою впродовж багатьох років, авторка мала змогу провести узагальнювальний аналіз кількісних та якісних показників надходжень друкованої продукції до журнального фонду Книжкової палати України. Результатом проведеного дослідження стало виявлення тенденцій розвитку журнальних і продовжуваних друків в Україні.

У контексті перспектив подальшого дослідження порушеної проблеми пропонується стаття започатковує принцип регулярного опрацювання та узагальнення цього виду видань.

Ключові слова: Державний архів друку; журнальні та продовжувані видання; статистичні параметри оцінювання видання; вид журналу; періодичність видання

Постановка проблеми. Проблема контролю за друкованою продукцією держави є важливим напрямом інформаційної політики. З огляду на значний обсяг журнальних і продовжуваних видань, що друкуються в Україні, статистичний перегляд та узагальнювальний аналіз надходжень цього виду друкованої продукції є пріоритетною ланкою роботи Державного архіву друку.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема аналізу друків є контентно дотичною до таких дослідницьких аспектів, як цифровізація, систематизація інформації, формування та збереження фондів тощо. У цьому контексті фундаментальними є колективна монографія науковців К. Єфремової, Д. Шматкова та В. Кохан [1] та одноосібна праця професора О. Сербіна [2]. У дослідженні також використано матеріали щорічних звітів Державного архіву друку [3—7].

Спираючись на доробки попередників, авторка вводить у науковий обіг дотепер не вживані матеріали щорічних звітів по кластеру "Журнали та продовжувані видання" й ставить за мету провести узагальнювальний аналіз та виявити тенденції розвитку зазначеного сегмента вітчизняних друкованих видань за 2018—2022 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення електронної бази даних (БД) поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань Державного архіву друку суттєво скорочує термін надання інформації щодо друкованої продукції за допомогою автоматизованого пошуку, дає змогу

повніше використовувати фонди Державного архіву друку Книжкової палати України.

Для опису періодичних і продовжуваних видань (журналів) у базі даних використовується стандарт бібліографічного опису ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання". До БД вноситься та уточнюється бібліографічна інформація, що надає можливість всебічно ідентифікувати видання та проаналізувати його за такими параметрами, як назва, засновник, видавець, місце і рік видання, друкарня, періодичність, формат, серія тощо. Для визначення видової типології журнальних видань використовується стандарт ДСТУ 3017:2015 "Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять".

Упродовж 2018 р. до електронної бази даних поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань Державного архіву друку було внесено 2045 назв журналів, загальною кількістю 9657 друк. од. (номерів журналів). Розподіл журналів 2018 р. надходження за мовною ознакою наведено в табл. 1.

Упродовж 2019 р. до електронної бази даних поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань Державного архіву друку було внесено 2257 назв журналів загальною кількістю 8811 друк. од. (номерів журналів).

Характеристику журналів 2019 р. за мовою видання наведено в табл. 2.

Таблиця 1

**Розподіл журналів 2018 р. надходження
за мовою видання**

Мова	Кількість журналів (за назвами)
Українська	709
Російська	239
Англійська	61
Німецька	1
Багатомовні видання (двома і більше мовами)	1 035
Усього	2 045

Таблиця 2

**Розподіл журналів 2019 р. надходження
за мовою видання**

Мова	Кількість журналів (за назвами)
Українська	674
Російська	222
Англійська	92
Німецька	1
Багатомовні видання (двома і більше мовами)	1 268
Усього	2 257

Упродовж 2020 р. до бази даних поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань (журналів) було внесено 1952 назви журналів загальною кількістю 7236 друк. од. (номерів журналів).

Показники журналів 2020 р. за мовою видання відображено в табл. 3.

Таблиця 3

**Розподіл журналів 2020 р. надходження
за мовою видання**

Мова	Кількість журналів (за назвами)
Українська	473
Російська	167
Англійська	65
Німецька	1
Польська	1
Багатомовні (двома і більше мовами)	1 245
Усього	1 952

Упродовж 2021 р. до бази даних поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань (журналів) було внесено 1828 назв журналів загальною кількістю 7329 друк. од. (номерів журналів).

Розподіл журналів 2021 р. надходження за мовою видання подано в табл. 4.

Упродовж 2022 р. до електронної бази даних поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань Державного архіву друку було

внесено 1236 назв журналів загальною кількістю 3036 друк. од. (номерів журналів).

Показники мовного розподілу журналів 2022 р. надходження відображено в табл. 5.

Таблиця 4

**Розподіл журналів 2021 р. надходження
за мовою видання**

Мова	Кількість журналів (за назвами)
Українська	409
Російська	144
Англійська	75
Німецька	—
Угорська	1
Багатомовні (двома і більше мовами)	1 199
Усього	1 828

Таблиця 5

**Розподіл журналів 2022 р. надходження
за мовою видання**

Мова	Кількість журналів (за назвами)
Українська	312
Російська	93
Англійська	61
Угорська	1
Польська	1
Багатомовні (двома і більше мовами)	768
Усього	1 236

Узагальнюючи матеріал п'ятирічного опрацювання за мовним показником, авторка дійшла висновку, що майже 60% журнальних друків видається в полімовному форматі.

Наведемо підсумкові результати відповідно до зазначених параметрів:

1. Кількість назв журналів і продовжуваних видань не є сталою, остання перевищувала показник у 2 тис. одиниць у роки стабільного державного розвитку й почала неухильно скорочуватися з початком ковідної пандемії. Потужним ударом по видавництву журнальних друків стала військова агресія РФ проти України.

2. Мовна палітра журнальних видань загалом є незмінною (українська, російська, англійська, багатомовні видання). У співвідношенні між мовами спостерігається пріоритет видань, що виходять двома й більше мовами. Це пояснюється домінуванням наукової журнальної періодики в загалі всієї продукції цього сегмента. Варто наголосити, що в більшості форматів академічної періодики (матеріали конференцій, збірники наукових праць, фахові журнали) зміст подано кількома мовами. Власне, це передбачено інформаційними листами науково-практичних конференцій і

вимогами до друку статей у журналах та збірниках. Водночас україномовна продукція з року в рік коливається у межах 30%, що, вкупі з показником багатомовних видань, де переважає українська мова, дає цілком сталий результат у контексті гуманітарно-інформаційної безпеки України.

Аналізуючи динаміку надходження друкованих одиниць за роками видання, авторка здобула доволі паритетні показники, якщо розглядати останні в зазначеному п'ятирічному ракурсі. Так, упродовж 2018 р. до Державного архіву друку загалом надійшло 9657 одиниць зберігання, з яких власне 2018 р. видання — 7022, 2017 р. — 2312, 2016 р. — 188, 2015 р. — 59, 2014 р. — 35, 2013 р. — 14, 2012 р. — 12, 2011 р. — 4, 2010 р. — 1, 2009 р. — 1, 2008 р. — 1, 2007 — 3, 2005 р. — 1, 2003 р. — 1, 2002 р. — 1, 2001 р. — 1, 2000 р. — 1.

За назвами: з 2045 назв журналів, що надійшли впродовж 2018 р., журнали 2018 р. становлять 910 назв, 2017 р. — 1051, 2016 р. — 57, 2015 р. — 12, 2014 р. — 6, 2013 р. — 3, 2012 р. — 2, 2011 р. — 1, 2010 р. — 1, 2008 р. — 1, 2007 р. — 1.

Отже, за показником загальної кількості друкованих одиниць майже 70% продукції, що надійшла впродовж року, збігається з роком видання. Однак за показником кількості назв цей збіг різко скорочується та коливається в межах 40%.

Аналогічну статистичну картину спостерігаємо і в інших опрацьованих авторкою роках, що дає підстави говорити про сталу традицію на річне запізнення надходжень і тенденцію на її повільне усунення.

Зокрема, упродовж 2019 р. надійшло 8811 одиниць зберігання, з яких 2019 р. — 6371, 2018 р. — 2177, 2017 р. — 184, 2016 р. — 48, 2015 р. — 17, 2014 р. — 2, 2013 р. — 2, 2012 р. — 2, 2011 р. — 3, 2010 р. — 3, 2006 р. — 1, 2001 р. — 1.

За назвами з 2257 назв журналів, що надійшли впродовж 2019 р., журнали 2019 р. становлять 940 назв, 2018 р. — 1253, 2017 р. — 53, 2016 р. — 7, 2015 р. — 1, 2014 р. — 1, 2012 р. — 1, 2006 р. — 1.

Винятком з аналізу є відчутне коливання кількісного показника назв 2020 р. — останній піднявся майже до 50% (тобто зріс на 10%) (у цифровому вимірі це 918 назв 2020 р. у загальній (1952) кількості назв, що надішли впродовж року).

Цілоком очікуваним стало падіння (з 70 до 60%) показника загальної кількості одиниць у воєнному 2022 р. — із 3036 одиниць річного надходження журнали, видані у 2022 р., становили лише 1813 одиниць.

Різновекторний статистичний динамізм притаманний і такому показникові, як види журнальних видань. З року в рік спостерігалася тенденція на домінування й зростання в річному комплекті журнальних надходжень винятково наукової пе-

ріодики: у 2018—2019 рр. академічні журнали становили 75% усіх надходжень цього сегмента до Книжкової палати України, у 2020—2022 рр. — майже 80%! Інакше кажучи, утворювачами журнальних і продовжуваних видань у сучасній Україні є насамперед науковці — працівники академічних установ, науково-дослідних інститутів, викладачі закладів вищої освіти.

Серед наукових журналів слід виокремити такі групи: науково-метричні видання, фахові видання, періодика закладів вищої освіти, видання наукових товариств, науково-дослідних інститутів, видання НАН України, НАПН України, НАМН України, МОН, збірники науково-теоретичних, науково-практичних, науково-методичних конференцій тощо.

Найважливішими визначальними ознаками періодичних і продовжуваних видань є тематична спрямованість і цільове призначення. Відповідно до цього вирізняють дві основні класифікації, що доповнюють одна одну в характеристиці журналів та можуть бути використані залежно від конкретних завдань і як поділ за цільовим призначенням усередині тематичної класифікації, і як поділ за тематикою всередині класифікації за цільовим призначенням.

Щодо характеристики опрацьованих журналів за тематичною спрямованістю виокремимо такі напрями: політичні та соціально-економічні ("Україна: аспекти праці", "Forbs", "Країна", "Політика і час", "Трибуна", "Корреспондент", "Фокус", "Грані", "Державність", "Економіст" та ін.); природничі науки ("Фізика і хімія твердого тіла" та ін.); технічні науки ("Інформаційні технології та комп'ютерна інженерія" та ін.); сільськогосподарські ("Agroexpert", "AgroOne", "Агроном", "Агросвіт" та ін.); медичні ("Екстренна медицина", "Український медичний часопис", "Медицина сьогодні і завтра", "Клиническая онкология" та ін.); філологічні науки ("Новітня філологія", "Актуальні питання іноземної філології", "Лінгвістика" та ін.); збірники наукових праць із різноманітних дисциплін (переважно вишівські, академічні, збірники конференцій тощо); літературно-художні ("Березіль", "Буковинський журнал", "Дзвін", "Хортиця", "Всесвіт" та ін.); освіта та культура ("Мистецтво та освіта", "Вища освіта України", "Сучасна освіта", "Професійна освіта" та ін.); мистецтво ("Мистецька освіта та розвиток творчої особистості"); фізкультура та спорт ("Фізична активність, здоров'я і спорт"); дитячі ("Куля", "Равлик", "Пізнайко", "Богдан", "Живе джерельце" та ін.); релігійні ("Стежинка", "Діти Непорочної", "Віра і життя", "Водограй", "Слово між нами", "Місіонар" та ін.); книгознавство та поліграфія ("Поліграфія і видавнича справа"); розважальні та універсальні ("Viva! Україна", "БЭМС!") та інші.

За періодичністю виокремлюють такі види журналів: щорічні, двічі на рік, щоквартальні, шість разів на рік, щомісячні, двічі на місяць тощо. В окремих випадках періодичність журнальних видань не зазначено або вона є нетиповою. З огляду на домінанту наукових видань у журнальному сегменті за вказаним показником найбільшу кількість мають видання, що виходять чотири рази на рік (щоквартальні).

У 2018 р. до Книжкової Палати України надійшло 27 назв нових журналів, серед яких: "Історія. Новий погляд" (Київ), "Соціально-правові студії" (Львів), "Бібліотека офіційних видань" (Київ), "Слово єднає" (Хмельницький), "Студентські наукові студії" (Мелітополь), "Український щорічник з європейських інтеграційних студій" (Луцьк), "Публічне адміністрування та національна безпека" (Київ), "Закарпатські філологічні студії" (Ужгород) та інші. Більшість нових журналів є науковими з різних галузей знань і різної спрямованості.

У 2019 р. до Державного архіву друку надійшло 29 назв нових журналів, а саме: "Дипломатія без кордонів", "Людина і суспільство: економічний та соціокультурний розвиток", "ЕКО-лідери України", "Сучасні вектори розвитку науки і освіти в Китаї та Україні", "Вісник сучасних інформаційних технологій", "Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи", "Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді: питання педагогіки, методики та науки", "Гуцульщина і Покуття", "Математичні проблеми механіки неоднорідних структур", "Механіка та математичні методи", "Метрологія для підприємства", "Інженер медичного закладу", "Контроль якості та безпечності харчових продуктів", "Санітарно-епідеміологічні вимоги для харчової промисловості та громадського харчування", "Дитячий журнал", "Роксолана-порадниця", "Смачне життя" та інші.

Упродовж 2020 р. до Державного архіву друку надійшло 34 нових назв журналів: "By the way", "Megatour", "Екранознавство", "Скандинавія", "Нога", "Лечебные вести", "Віра. Надія. Любов", "СонцеСад", "Дача и дачники", "Сашко у країні казок", "Санька в стране сказок", "Друзяка. Розумака", "Три поросенка", "Настольная игра", "Злети та падіння", "Кухонька", "Швидкі рецепти на щодень", "Дорожный сканворд", "Тещин компот", "Толстяк. Філворд", "Диван кросворд", "Диван ключвордів", "Диван філвордів", "Кросворд. Розвага", "Українські кросворди", "Супергігант", "Тетя Клава", "КумКо. Кросворди", "Крупная клетка. Ключворды", "Нова розвага", "Веселі мудроворди", "Великий кросворд", "Дарья. Судоку-мини", "Большие цифры".

У 2021 р. до Державного архіву друку надійшло 15 нових назв журналів: "Інфокомуніка-

ційні технології та електронна інженерія", "Reporters", "Освітній путівник", "Фома в Україні", "Кактус. Кросворди з голочки", "Ключворди українською", "Філворди українською", "Бегемот", "Веселий дачник", "Кот-сканворд", "Жирные кросворды", "Толстый рыжий кот", "Крос-питання", "Я люблю філворди", "Я люблю ключворди".

Різке зростання кількості популярних видань дозвіллевого та кулінарного спрямувань пояснюється пандемією COVID-19, що потребувала соціальної ізоляції й принципово нових підходів до організації вільного часу громадян.

Попри воєнні випробування, впродовж 2022 р. на зберігання до Державного архіву друку надійшло 19 нових журнальних видань, зокрема: "Scientia et Societas", "Galit", "Kto ty jestes?", "Preschool Education: Global Trends", "Innovation and Sustainability", "Business Zavarnik Convergent Media", "Державна сімейна та молодіжна політика: законодавство, методи та практики", "Ландшафтознавство", "Психопедагогіка і життя", "Диван кросворд", "Жирные кросворды", "Смарагд кросвордів. Зручний формат", "Смарагд кросвордів. Суперзбірник", "Сузір'я розваг", "СонцеСад", "Толстый рыжий кот", "Чарівний світ кросвордів", "Українські кросворди", "Улюблені страви".

Отже, з огляду на офіційне оформлення нових журнальних друків (упродовж 2018—2022 рр. було засновано 124 видання), маємо надію на подальший розвиток цього сегмента вітчизняної друкованої продукції.

Висновки. Аналіз періодичних і продовжуваних видань (журналів), що надійшли на зберігання до Державного архіву друку впродовж 2018—2022 рр., віддзеркалює загальну тенденцію на запізнення, оскільки понад половину назв журналів — це періодика попередніх років видання. Водночас у 2019 р. зафіксовано певну скерованість процесу на позитивну тенденцію, адже розпочалося поступове вирівнювання періодики за роками видання. На жаль, цю динаміку не було закріплено через об'єктивні обставини світового рівня, як-то ковідна пандемія та війна на теренах України.

В умовах воєнного стану 2022 р. спостерігалися й інші вкрай негативні тенденції: значне скорочення обсягів надходжень; звуження регіонального ареалу періодичних і продовжуваних видань; обмеження наукового видавництва форматом електронних видань тощо. У кількісному вимірі фактично втрачено дві третини видань, у якісному — припинилися надходження не тільки з окупованих територій, а й зі звільнених. Зокрема, Херсонський державний університет, що перебував серед лідерів у видавництві наукової періодики, сьогодні відновити свої позиції поки що не зміг.

Список використаних літератури та джерел

1. *Базові аспекти цифровізації та їх правове забезпечення* : монографія / К. В. Єфремова [та ін.] ; за ред. К. В. Єфремової. — Харків : НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, 2021. — 180 с.
2. *Сербін О. Систематизація інформації в контексті розвитку класифікацій наук* : монографія / Олег Сербін ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — Київ : Київський університет, 2015. — 430 с.
3. *Актуалізація баз даних поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань до фонду Державного архіву друку. Періодичні і продовжувані видання (журнали) 2018 р.*
4. *Актуалізація баз даних поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань до фонду Державного архіву друку. Періодичні і продовжувані видання (журнали) 2019 р.*
5. *Актуалізація баз даних поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань до фонду Державного архіву друку. Періодичні і продовжувані видання (журнали) 2020 р.*
6. *Актуалізація баз даних поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань до фонду Державного архіву друку. Періодичні і продовжувані видання (журнали) 2021 р.*
7. *Актуалізація баз даних поточних надходжень періодичних і продовжуваних видань до фонду Державного архіву друку. Періодичні і продовжувані видання (журнали) 2022 р.*

Larysa Doiar,

*PhD of Historical Sciences, Associate Professor, Senior Researcher
of the State Printing Archive of the Book Chamber of Ukraine*

Fund of magazines of the State Printing Archive: overview for 2018—2022

The presented article raises the problem of the current replenishment of the magazine fund of the Book Chamber of Ukraine and sums up the income for the last five years. Relying on the unified form of reporting used for the preparation of quarterly and annual reports, the author provides a statistical analysis of the receipts of periodicals and continuing publications of Ukraine for the period from 2018 to 2022. The parameters for processing printed units were such indicators as: language of publication, number of printings by names and total number of storage units, types of magazine products and frequency of their publication. A separate section for the annual analysis is recording and listing the newly created magazine publications. Intelligence is written in accordance with the requirements of modern methodology, is based on the principles of comprehensiveness and objectivity, applies general scientific (description, analysis, synthesis, generalization, classification) and special (periodization, statistical and comparative, content analysis) methods of scientific research. Taking into account the fact that the statistical work of the State Printing Archive has been standardized for many years, the author was able to conduct a general analysis of the quantitative and qualitative indicators of the receipts of printed products in the journal fund of the Book Chamber of Ukraine. The result of the conducted research was the identification of trends in the development of magazine and serial publications in Ukraine. In the context of prospects for further exploration of this problem, the presented article initiates the principle of regular processing and generalization of this type of publications.

Keywords: *State Printing Archive; journal and continuing publications; statistical parameters of publication evaluation; type of journal; frequency of publication*

References

1. Yefremova K. V. [ta in.]. (2021). *Bazovi aspekty tsyvrovizatsiyi ta yikh pravove zabezpechennya* : monohrafiya. Kharkiv: NDI pravovoho zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku NAPrN Ukrayiny.
2. Serbin O. (2015). *Systematyzatsiya informatsiyi v konteksti rozvytku klasyfikatsiy nauk* : monohrafiya. Kyiv: Kyivskiy universytet.
3. *Aktualizatsiya baz danykh potochnykh nadkhodzhenniy periodychnykh i prodovzhuvanykh vydan' do fondu Derzhavnoho arkhivu druku. Periodychni i prodovzhuvani vydannya (zhurnaly)*. (2018 r.).
4. *Aktualizatsiya baz danykh potochnykh nadkhodzhenniy periodychnykh i prodovzhuvanykh vydan' do fondu Derzhavnoho arkhivu druku. Periodychni i prodovzhuvani vydannya (zhurnaly)*. (2019 r.).
5. *Aktualizatsiya baz danykh potochnykh nadkhodzhenniy periodychnykh i prodovzhuvanykh vydan' do fondu Derzhavnoho arkhivu druku. Periodychni i prodovzhuvani vydannya (zhurnaly)*. (2020 r.).
6. *Aktualizatsiya baz danykh potochnykh nadkhodzhenniy periodychnykh i prodovzhuvanykh vydan' do fondu Derzhavnoho arkhivu druku. Periodychni i prodovzhuvani vydannya (zhurnaly)*. (2021 r.).
7. *Aktualizatsiya baz danykh potochnykh nadkhodzhenniy periodychnykh i prodovzhuvanykh vydan' do fondu Derzhavnoho arkhivu druku. Periodychni i prodovzhuvani vydannya (zhurnaly)*. (2022 r.).

Надійшла до редакції 4 січня 2023 року

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21783-11683ПР від 31.12.2015.

Формат 60x84¹/₈. Ум. друк. арк. 6,05. Тираж 41 пр. Зам. 8.

Журнал надруковано на обладнанні Книжкової палати України

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1954 від 24.09.2004.

До уваги читачів: електронний варіант журналу "Вісник Книжкової палати" ISSN 2076-9555 (онлайн-версія) розміщено на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в розділі "Наукова періодика України":

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKP/index.html